

U z n e s e n i e

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcu **M.**, bývajúceho v K., proti žalovaným **1/ E.**, bývajúcej v K., zastúpenej JUDr. A., advokátkou so sídlom v K., **2/ I.**, bývajúcemu v K., zastúpenému JUDr. A., advokátom so sídlom v K., **3/ I.**, bývajúcemu v K., zastúpenému JUDr. A., advokátom so sídlom v K., **o určenie, že nehnuteľnosť patrí do dedičstva**, vedenej na Okresnom súde Košice II pod sp. zn. 27 C 190/2000, na dovolanie žalobcu a M., bývajúcej v K., oboch zastúpených JUDr. T., advokátkou so sídlom v K., proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach zo 4. júna 2008 sp. zn. 5 Co 177/2007, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Košiciach zo 4. júna 2008 sp. zn. 5 Co 177/2007 **z r u š u j e** a vec mu vracia na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Košice II rozsudkom z 30. októbra 2006 č.k. 27 C 190/2000-182 zamietol žalobu, ktorou sa pôvodná žalobkyňa M. domáhala, aby súd určil, že je výlučnou vlastníčkou nehnuteľnosti v katastrálnom území L. vedenej na liste vlastníctva č. X. ako parcela č. X. – orná pôda vo výmere X. m² a v podiele 7/12 tiež podielovou spoluvlastníčkou nehnuteľnosti v katastrálnom území L. vedenej na liste vlastníctva č. X. ako parcela č. X. – orná pôda vo výmere X. m² (ďalej len „nehnuteľnosti“). Vychádzal z toho, že M. nehnuteľnosti predala kúpnu zmluvou z 3. novembra 1999 žalovanej 1/ a M.; táto zmluva je ale neplatná pre rozpor so zákonom a dobrými mravmi. Na základe tohto neplatného právneho úkonu nemohla žalovaná 1/ nadobudnúť vlastníctvo, a preto ho ani nemohla ďalej previesť na žalovaných 2/ a 3/ kúpnu zmluvou z 29. októbra 2004. Podľa názoru súdu prvého stupňa M. nemôže mať za daného stavu naliehavý právny záujem na požadovanom určení (§ 80 písm. c/ O.s.p.), lebo určovacia žaloba je vhodným prostriedkom ochrany len v stave hroziaceho zásahu do práv fyzickej alebo právnickej osoby. V danom prípade už ale do práv M. bolo zasiahnuté, a preto

sa ochrany môže domáhať len podaním žaloby na plnenie. Iba takouto žalobou sa dosiahne to, čo v konaní sleduje (aby jej bola zaplatená kúpna cena v skutočne dohodnutej výške, a nie iba vo výške uvedenej v kúpnej zmluve). Určovacou žalobou žalobkyne sa nemôže predísť ani ďalšiemu súdnemu sporu medzi účastníkmi konania, lebo žalovaná 1/ voči M. a žalovaní 2/ a 3/ voči žalovanej 1/ sa môžu v súdnom konaní domáhať vrátenia plnenia prijatého na základe neplatnej zmluvy (§ 457 Občianskeho zákonníka). O trovách konania rozhodol podľa § 150 O.s.p.

Na odvolanie žalobkyne Krajský súd v Košiciach rozsudkom zo 4. júna 2008 sp. zn. 15 Co 177/2007 rozsudok súdu prvého stupňa potvrdil; rozhodol tiež o trovách odvolacieho konania. V odôvodnení uviedol, že pôvodná žalobkyňa M. zomrela 18. septembra 2007. Ako dedičia prichádzali do úvahy dedičky zo zákona - dcéry M. a A. a závetný dedič - M.. Odvolací súd so zreteľom na obsah a právne dôsledky závetu M. a výsledky konania o dedičstve po nej (konanie vedené na Okresnom súde Košice I pod sp. zn. 24 D 676/2007 bolo zastavené, lebo poručiťka nezanechala majetok) považoval M. za univerzálneho dediča a jediného nástupcu po zomrelej žalobkyni. Odvolací súd vyhovel návrhu tohto žalobcu a pripustil zmenu žaloby, v dôsledku čoho išlo v odvolacom konaní o určenie, že predmetné nehnuteľnosti patria do dedičstva po M.. Podľa názoru odvolacieho súdu sa existencia naliehavého právneho záujmu posudzuje podľa rovnakých hľadísk – či už ide o žalobu pôvodnej žalobkyne domáhajúcej sa určenia jej vlastníctva (spoluvlastníctva), alebo žalobu jej právneho nástupcu o určenie, že nehnuteľnosti patria do dedičstva po pôvodnej žalobkyni. Po prejednaní odvolania dospel k záveru, že pokiaľ súd prvého stupňa žalobu zamietol z dôvodu, že na jej podaní nie je naliehavý právny záujem (§ 80 písm. c/ O.s.p.), rozhodol vecne správne. Nie je pri tom významné, že súd prvého stupňa nedostatok naliehavého právneho záujmu vyvodil z toho, z čoho tento nedostatok vyvodený nemal byť (že vhodným a procesne prípustným prostriedkom ochrany práv bola v danom prípade iba žaloba na plnenie – zaplatenie kúpnej ceny v dohodnutej výške), a nie z toho, z čoho mal byť vyvodený (že M. ako predávajúca nevrátila jej vyplatenú kúpnu cenu – z odôvodnenia napadnutého rozsudku vyplýva, že odvolací súd sa riadil názorom, že domáhať sa určenia vlastníctva v prípade absolútne neplatnej kúpnej zmluvy môže iba ten, kto sám vrátil plnenie prijaté na základe neplatnej zmluvy). Rozhodnutie o trovách konania odôvodnil odvolací súd poukazom na § 224 ods. 1 O.s.p. v spojení s § 142 ods. 1 O.s.p. a skutočnosť, že žalovaní nežiadali nahradiť trovy odvolacieho konania.

Rozsudok odvolacieho súdu napadol dovolaním žalobca. Uviedol, že v konaní mu bola postupom súdu odňatá možnosť pred súdom konať (§ 237 písm. f/ O.s.p.). Z dovolania možno vyvodit', že k tejto vade malo dôjsť „porušením základného ústavného práva na súdnu ochranu a spravodlivý proces podľa čl. 146 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, v zmysle ktorého všetky sudy ako justičné orgány demokratického a právneho štátu majú povinnosť zabrániť faktickému odopretiu spravodlivosti“. Odvolací súd v rozhodnutí nevysvetlil, prečo v danom prípade nezohľadnil doterajšiu judikatúru Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (dovolateľ poukázal na jeho rozhodnutia sp. zn. 3 Cdo 137/1996 a 3 Cdo 112/2004) a „napriek tomu, že svoje rozhodnutie založil na (prekonanej) judikatúre, ktorú prevzal, podľa nej rozhodol, nevysvetlil z akých dôvodov zotrval na prekonanom judikovanom právnom názore, nevyložil presvedčivo z akých dôvodov dochádza k opusteniu skôr judikovaného právneho názoru súdu vyššieho stupňa a nový právny názor prezentoval maximálne netransparentne, nezrozumiteľne bez výslovného racionálneho odôvodnenia“. Z tohto dôvodu je jeho rozhodnutie nepreskúmateľné, čo žalobca označil za inú vadu konania podľa § 242 ods. 1 O.s.p. Žiadal napadnutý rozsudok zrušiť a vec vrátiť odvolaciemu súdu na ďalšie konanie.

Potvrdzujúci rozsudok odvolacieho súdu napadla dovolaním aj M., ktorá zdôraznila, že smrťou pôvodnej žalobkyne vstúpila nielen do jej práv, ktoré smrťou nezanikli, ale v tomto konaní aj do jej právneho postavenia žalobkyne. Pokiaľ ju odvolací súd napriek tomu nepovažoval za účastníčku konania, odňal jej možnosť pred súdom konať (§ 237 písm. f/ O.s.p.). Poukázala na priebeh a výsledky konania na súde prvého stupňa a uviedla, že rozsudky oboch nižších stupňov spočívajú na nesprávnom závere, že na žalobou požadovanom určení nie je naliehavý právny záujem. V časti dovolania, obsahovo zhodnej s dovolaním žalobcu, dovolateľka uviedla, že odvolací súd v rozhodnutí nevysvetlil, prečo v danom prípade nezohľadnil doterajšiu judikatúru Najvyššieho súdu Slovenskej republiky; jeho rozhodnutie je nepreskúmateľné. Žiadala napadnutý rozsudok zrušiť a vec vrátiť odvolaciemu súdu na ďalšie konanie.

Žalovaná 1/ vo vyjadrení k dovolaniu žalobcu označila napadnuté rozhodnutie za vecne správne a žiadala tento opravný prostriedok zamietnuť. V prípade voči nej smerujúcej žaloby nemôže mať žalobca naliehavý právny záujem na určení, že sporné nehnuteľnosti patria do dedičstva, lebo žalovaná 1/ už nie je v katastri nehnuteľností vedená ako ich vlastníčka.

Žalovaní 2/ a 3/ vo vyjadrení k dovolaniu žalobcu uviedli, že i keď tento dovolateľ namieta existenciu procesnej vady konania v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p., zo samotného textu dovolania vyplýva, že takýto dôvod u neho vôbec neexistuje. So žalobcom odvolací súd riadne konal ako s účastníkom konania. Dovolanie žalobcu sa týka výlučne samotného merita veci, t.j. otázky posúdenia (ne)existencie naliehavého právneho záujmu na žalobou požadovanom určení. Z týchto dôvodov žiadali procesne neprípustné dovolanie žalobcu „zamietnuť“.

Vo vyjadrení k dovolaniu M. žalovaní 2/ a 3/ žiadali jej dovolanie „zamietnuť“, lebo smeruje proti rozhodnutiu, proti ktorému nie je dovolanie prípustné; navyše ho podala neoprávnená osoba – odvolací súd správne vychádzal z toho, že žalobca je jediným a univerzálnym dedičom po zomrelej žalobkyni, a preto správne ako so žalobcom konal len s ním. M. nebola účastníčkou konania, preto nie je ani oprávnená podať dovolanie.

Najvyšší súd Slovenskej republiky, ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolania boli podané včas, skúmal najskôr bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.), či tieto opravné prostriedky sú procesne prípustné.

Dovoláním možno napadnúť právoplatné rozhodnutia odvolacieho súdu, pokiaľ to zákon pripúšťa (§ 236 ods. 1 O.s.p.). V prejednávanej veci je dovolaniami napadnutý rozsudok odvolacieho súdu. Podľa § 238 ods. 1 O.s.p. je dovolanie prípustné proti rozsudku odvolacieho súdu, ktorým bol zmenený rozsudok súdu prvého stupňa vo veci samej. V zmysle § 238 ods. 2 O.s.p. je dovolanie prípustné tiež proti rozsudku, v ktorom sa odvolací súd odchýlil od právneho názoru dovolacieho súdu vysloveného v tejto veci. Podľa § 238 ods. 3 O.s.p. je dovolanie prípustné tiež vtedy, ak smeruje proti potvrdzujúcemu rozsudku odvolacieho súdu, vo výroku ktorého odvolací súd vyslovil, že dovolanie je prípustné, pretože ide o rozhodnutie po právnej stránke zásadného významu.

V danom prípade dovolania nesmerujú proti zmeňujúcemu rozsudku odvolacieho súdu, ale takému potvrdzujúcemu rozsudku odvolacieho súdu, vo výroku ktorého odvolací súd nevyslovil, že dovolanie proti nemu je prípustné. Dovolací súd v prejednávanej veci dosiaľ nerozhodoval, preto ani nevyslovil právny názor, ktorým by boli súdy viazané. Vzhľadom na to dovolania nie sú podľa § 238 ods. 1 až 3 O.s.p. procesne prípustné.

Dovolania oboch dovolateľov by mohli byť procesne prípustné, len ak by konanie, v ktorom bol vydaný napadnutý rozsudok, bolo postihnuté niektorou z procesných väd uvedených v § 237 O.s.p. Povinnosť skúmať, či konanie nie je zaťažené niektorou z nich, vyplýva pre dovolací súd z ustanovenia § 242 ods. 1 O.s.p. Dovolací súd sa z tohto dôvodu neobmedzil len na skúmanie prípustnosti dovolania podľa § 238 O.s.p., ale sa (aj so zreteľom na obsah dovolaní) zaoberal tiež otázkou, či v konaní nedošlo k procesnej vade v zmysle § 237 O.s.p. Toto ustanovenie pripúšťa dovolanie proti každému rozhodnutiu (aj rozsudku) odvolacieho súdu vtedy, ak a/ sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b/ ten, kto v konaní vystupoval ako účastník, nemal spôsobilosť byť účastníkom konania, c/ účastník konania nemal procesnú spôsobilosť a nebol riadne zastúpený, d/ v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e/ sa nepodal návrh na začatie konania, hoci podľa zákona bol potrebný, f/ účastníkovi konania sa postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom, g/ rozhodoval vylúčený sudca alebo bol súd nesprávne obsadený, ibaže namiesto samosudcu rozhodoval senát.

Základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky zaručuje, že každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky. Zmyslom práva na súdnu ochranu je umožniť každému reálny prístup k súdu. Ak osoba (právnická alebo fyzická) splní predpoklady ustanovené zákonom, súd jej musí umožniť stať sa účastníkom konania so všetkými procesnými oprávneniami, ktoré z tohto postavenia vyplývajú (viď II. ÚS 14/2001, II. ÚS 132/02, III. ÚS 171/06).

Ak účastník stratí spôsobilosť byť účastníkom konania skôr, ako sa konanie právoplatne skončilo, súd posúdi podľa povahy veci, či má konanie zastaviť alebo prerušiť alebo či môže v ňom pokračovať (§ 107 ods. 1 O.s.p.). Konanie súd preruší najmä vtedy, ak ide o majetkovú vec a navrhovateľ alebo odporca zomrel; v konaní pokračuje s dedičmi účastníka, len čo sa skončí konanie o dedičstve, pokiaľ povaha veci nepripúšťa, aby sa s týmito dedičmi nepokračovalo skôr (§ 107 ods. 3 O.s.p.).

Z uvedeného vyplýva, že ak stratí účastník spôsobilosť byť účastníkom konania, súd najskôr podľa (hmotnoprávnej) povahy prejednávanej veci posúdi, či táto okolnosť sama osebe bráni ďalšiemu pokračovaniu v konaní. Procesné nástupníctvo sa odvíja od hmotnoprávneho nástupníctva. Právnym nástupcom zomrelej fyzickej osoby (poručiteľa) sú

spravidla jej dedičia. Úvaha súdu o tom, či môže v konaní pokračovať, závisí od povahy predmetu konania, od osoby, ktorá stratila spôsobilosť byť účastníkom konania a tiež od stavu konania, v ktorom sa zisťujú jej právni nástupcovia. I keď sa dedičstvo v zmysle § 460 Občianskeho zákonníka nadobúda smrťou, nie je vo väčšine prípadov v čase smrti poručiteľa známy okruh jeho dedičov.

V danom prípade M. a A. (dcéry poručiťky – dedičky zo zákona) a M. (vnuk poručiťky – dedič zo závetu) podaním z 15. januára 2008 (č.l. 219 spisu) oznámili odvolaciemu súdu, že M. zomrela, sú jej právnymi nástupcami a v konaní budú vystupovať ako žalobcovia 1/ až 3/. Zároveň súdu oznámili, že v konaní ich bude zastupovať advokátka JUDr. T..

Odvolací súd správne konštatoval, že úmrtie pôvodnej žalobkyne nie je v tomto prípade dôvodom pre zastavenie konania. Správne tiež pristúpil k riešeniu otázky, kto je v tomto konaní jej právnym nástupcom. Dostatočne si ale neuvedomil, že priebeh a výsledky konania o dedičstve nedávajú podklad pre záver, že iba závetný dedič je právnym nástupcom M. [konanie o dedičstve bolo totiž zastavené z dôvodu, že poručiťka nezanechala majetok (§ 175h O.s.p.), takže ani nedošlo k prejednaniu dedičstva (viď § 175i a nasl. O.s.p.)]. Odvolací súd zrejme akcentoval obsah závetu M., prehliadol pri tom ale, že § 479 Občianskeho zákonníka obmedzuje voľnosť poručiteľa pri zriaďovaní závetu a určovaní, kto a v akom rozsahu bude po ňom dediť.

Obsah spisu svedčí o tom, že M. je tzv. neopomenuteľnou dedičkou v zmysle § 479 Občianskeho zákonníka, ktorej sa podľa tohto ustanovenia musí dostať aspoň toľko, koľko robí jedna polovica jej dedičského podielu zo zákona. Pokiaľ tomu závet M. odporuje, je v tejto časti neplatný (ak nedošlo k vydedeniu tzv. neopomenuteľného dediča). Pokiaľ by bol závet M. sčasti neplatný preto, lebo nespĺňa podmienky § 479 Občianskeho zákonníka, išlo by o tzv. relatívnu neplatnosť. V takomto prípade by sa závet považoval za platný, iba ak by sa dedič dotknutý týmto závetom jeho neplatnosti nedovolal. Záver, ku ktorému dospel odvolací súd, že M. je jediným právnym nástupcom zomrelej žalobkyne M., je predčasný, nepodložený obsahom spisu. Pokiaľ odvolací súd s M. napriek tomu ako s účastníčkou konania v prejednávanej veci nekonal a nepriznával jej procesné oprávnenia účastníka občianskeho súdneho konania, odňal tejto účastníčke konania možnosť pred súdom konať (§ 237 písm. f/ O.s.p.).

So zreteľom na uvedené dovolací súd zrušil bez ďalšieho napadnutý rozsudok a vec vrátil odvolaciemu súdu na ďalšie konanie (§ 243b O.s.p.), pričom sa nezaoberal okolnosťami, z ktorých obaja dovolatelia obsahovo zhodne vyvodzovali existenciu tzv. inej procesnej vady konania (§ 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p.) a z ktorých dôvodili, že napadnuté rozhodnutie v otázke existencie naliehavého právneho záujmu na žalobou požadovanom určení spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.).

V novom rozhodnutí rozhodne súd znova o trovách pôvodného a dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 7. októbra 2009

JUDr. Emil F r a n c i s c y, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia: Klaudia Vrauková